

та контроль в Україні здійснюється на підставі Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р.

Закон «Про валютне регулювання та валютний контроль в Польщі» регулює операції з валютними цінностями, визначає статус злотого як національної валюти, встановлює загальні принципи валютного регулювання, функції кредитних установ під час здійснення валютних операцій; порядок використання надходжень в іноземній валюті, а також відповідальність за порушення валютного законодавства резидентами. Згідно з цим документом було передбачено встановлення Національним банком Польщі валютного курсу злотого на підставі результатів торгів на міжбанківському валютному ринку Польщі.

Сьогодні у державі існує ряд законодавчих актів, положень та інструкцій з валютного регулювання, але вони повною мірою опираються на принципи та тези, викладені у Законі «Про валютне регулювання та валютний контроль в Польщі», тобто цей закон став основою для валютної системи країни [1, с.7].

НБП – це головний орган, який визначає валютну політику Польщі. Основною складовою валютної політики є впровадження механізму регулювання платіжного балансу країни, що є одним із найважливіших макроекономічних аспектів діяльності НБП. Для визначення стратегії проведення валютної та грошово-кредитної політики, реформування зовнішнього сектора економіки Національний банк Польщі розробляє також прогноз платіжного балансу, що використовується і як основа для переговорів з міжнародними організаціями про надання країні фінансової допомоги [2, с. 4].

Основними методами валютного регулювання, якими користується НБП, є:

- валютні інтервенції;
- дисконтна (облікова) політика;
- управління валютними резервами (диверсифікація);
- валютні обмеження.

Валютна інтервенція – це пряме втручання центрального банку Польщі у функціонування валютного ринку через купівлю-продаж іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці.

Регулювання рівня ставки рефінансування (облікової ставки) центрального банку належить до ринкових інструментів і здійснюється з метою впливу на міжнародний рух капіталу, динаміку внутрішніх кредитів, структуру грошової маси, рівень цін.

Рівень офіційних валютних резервів залежить від таких факторів:

- стану зовнішньої торгівлі;
- урівноваженості платіжного балансу;
- режиму валютних обмежень;
- інвестиційного клімату;
- характеру політики інтервенцій;
- режиму валютних курсів (плаваючий, фіксований) [3, с.120].

Валютні обмеження в Польщі являють собою сукупність заходів і нормативних правил, установлених у законодавчому або адміністративному порядку та

спрямованих на досягнення рівноваги в платіжному балансі, підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці та досягнення інших цілей [1, с.7].

Рівень жорсткості будь-якого регулювання, і валютного зокрема, залежить від цілей і завдань, декларованих у політиці НБП, який здійснює жорстку політику в цьому напрямі. Водночас це не означає, що комерційні банки повинні “сліпо” підкорятися тискові і сприймати розпорядження “зверху” як належні. Вони мають право відстоювати власні інтереси, дотримуватися своїх позицій, доводячи необхідність у відповідній дерегуляції.

Валютний курс – це основна ланка, яка пов'язує економіку країни зі світовою економікою. Поява обмінних валютних курсів національних валют пов'язана з розвитком міжнародної торгівлі, яка давно вже стала невід'ємною складовою економічної діяльності країн світового співтовариства.

Для Польщі характерне регульоване плавання валют. Такий режим характеризується тим, що у процесі встановлення валютного курсу на валютному ринку відчутно вплив центрального банку країни, який вирівнює різкі короткострокові, а іноді й середньострокові коливання курсу для того, щоб зробити його більш передбачуваним і таким, що стимулює зовнішню торгівлю. У цьому випадку необхідно мати значні резерви валюти та міцну матеріальну базу для прогнозування курсу, у зв'язку з чим зростає роль фіскальної та монетарної політики щодо підтримання низького рівня інфляції національної грошової одиниці [3, с.123].

Системи валютних курсів у країні часто характеризуються одночасним розмаїттям валютних курсів, кожний з яких використовується для іншого набору трансакцій.

Режими множинних курсів застосовують тоді, коли для купівлі та продажу валюти з'являється більш як один курс, або коли курси купівлі та продажу відрізняються більш як на 2 % (менша різниця між курсами купівлі та продажу використовується для покриття вартості здійснення операцій з іноземною валютою та не передбачає присутності множинних курсів).

Перехід Польщі на євро планувався у 2007 році, але зараз польські політики виступають за якомога пізніше введення в країні загальноєвропейської валюти. Центральний банк Польщі пропонує перехід на євро здійснити не раніше 2012 року.

Шлях країни у напрямі єдиної європейської валюти врешті-решт буде залежати від того, чи зможе уряд ефективно реформувати державну фінансову систему.

Політика валютного регулювання Польщі реалізується через механізм валютних обмежень і валютного контролю. Метою валютного контролю є забезпечення дотримання резидентами та нерезидентами валютного законодавства.

Уповноважені банки Польщі здійснюють контроль за валютними операціями, що провадяться резидентами і нерезидентами, через ці банки. До сфери валютного контролю належать: валютні операції, які здійснюються резидентами і нерезидентами на її території, а також зобов'язання щодо декларування валютних цінностей та іншого майна резидентів, що перебувають за межами Польщі [1, с.7].

Контроль за дотриманням установленого порядку здійснення валютних операцій покладається на органи валютного контролю. Головним органом валютного контролю в країні є Національний банк Польщі, який:

- здійснює контроль за виконанням правил регулювання валютних операцій на території держави з усіх питань;
- забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю згідно до валютного законодавства Польщі.

Валютним законодавством Польщі передбачено відповідальність за його порушення. Підставами для застосування стягнень є:

- 1) здійснення комерційними банками або кредитно-фінансовими установами операцій з валютними цінностями без одержання генеральної ліцензії НБП;
- 2) торгівля іноземною валютою банками та іншими кредитно-фінансовими установами без ліцензії або з порушенням порядку і умов торгівлі валютними цінностями на міжбанківському валютному ринку Польщі;
- 3) невиконання уповноваженими банками Польщі зобов'язань щодо купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку;
- 4) порушення порядку організації розрахунків в іноземній валюті між резидентами та нерезидентами;
- 5) несвоєчасне подання, приховування або перекручування звітності про валютні операції;
- 6) ухилення резидентів від установленого порядку декларування валютних цінностей та іншого майна, які перебувають за межами Польщі [4, с. 220].

При його порушенні відповідні санкції застосовують НБП або його регіональні управління на місцях.

Відповідно до польського законодавства, поточні валютні операції – це операції з переказу валюти (як іноземної, так і національної) за виконані роботи, послуги чи інше, якщо це передбачено законодавством Польщі. Поточні валютні операції поділяються на торговельні і неторговельні.

До поточних торговельних валютних операцій належать, зокрема:

- розрахунки між юридичними особами-резидентами і юридичними особами-нерезидентами під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності у межах торговельного обороту, включаючи кредитування експортно-імпортних операцій на термін, не більше 90 днів;
- розрахунки у межах торговельного обороту, які здійснюються на території Польщі в іноземній валюті за умови наявності індивідуальної ліцензії НБП або у грошовій одиниці Польщі за умови, що хоча б однією зі сторін операції є нерезидент;
- розрахунки у межах торговельного обороту між юридичними особами-нерезидентами та юридичними особами-резидентами через інших юридичних осіб-резидентів відповідно до посередницьких договорів (контрактів), інші розрахунки, що здійснюються відповідно до чинного законодавства Польщі;
- операції на міжбанківському валютному ринку Польщі;

– оплата фізичними особами товарів (робіт, послуг) із використанням пластикових карток і чеків [2, с.4].

До поточних неторговельних валютних операцій, що здійснюються через уповноважені банки та уповноважені фінансово-кредитні установи Польщі, належать:

– операції з обміну іноземної валюти та платіжних документів в іноземній валюті на грошову одиницю Польщі чи іншу іноземну валюту;

– виплата фізичним особам готівкової іноземної валюти та грошової одиниці Польщі за чеками та пластиковими картками міжнародних платіжних систем;

– продажу дорожніх чеків в іноземній валюті для вивезення їх фізичними особами за межі Польщі з метою здійснення розрахунків за дорожні послуги або обмін цих чеків на національну валюту інших країн для здійснення необхідних розрахунків;

– одержання фізичними особами готівкової іноземної валюти і дорожніх чеків в іноземній валюті на витрати, пов'язані з відрядженнями;

– переказування коштів в іноземній валюті за межі держави за навчання, лікування, як оплата патентів, послуг адвокатів, сплата митних платежів і членських внесків за вступ та участь у міжнародних організаціях;

– платежі за межі Польщі у вигляді відшкодування витрат судових, арбітражних, нотаріальних та інших правоохоронних органів;

– виплата готівкової іноземної валюти за переказами з-за кордону: пенсії, аліменти, заробітна плата, допомога родичів тощо;

– переказування за межі Польщі коштів в іноземній валюті: пенсії, аліменти, допомога родичам тощо;

– операції з відкриття та ведення рахунків в іноземній валюті фізичних осіб [1, с. 7].

До валютних операцій, пов'язаних із рухом капіталу, в Польщі належать:

а) здійснення прямих інвестицій у вигляді валютних цінностей нерезидентами до Польщі або резидентами за кордон, включаючи участь у акціонерному капіталі, реінвестування доходів, інші форми довгострокового та короткострокового вкладення капіталу, пов'язані з набуттям контролю над підприємствами чи компаніями або придбанням права власності на будівлі, споруди, природні ресурси та інше нерухоме майно;

б) здійснення портфельних інвестицій нерезидентами або резидентами;

в) розміщення резидентами валютних цінностей на рахунках і вкладах за межами країни;

г) одержання резидентами фінансових кредитів від іноземних міжнародних фінансових організацій та інших кредиторів.

Оскільки в Польщі існує режим валютного контролю, окремі операції, зазначені у цьому переліку, можуть відбутися за наявності індивідуальної ліцензії Національного банку Польщі.

Одним із пріоритетних напрямів загальнодержавної політики є сприяння залученню іноземних інвестицій.

Засновниками банків за участю іноземного капіталу можуть бути суб'єкти підприємництва (за винятком офшорних компаній і банків). Іноземні засновники новостворених банків повинні співтити свою частку статутного фонду у вільно конвертованій валюті.

Під час розгляду установчих документів засновників комерційного банку за участю іноземного капіталу НБП керується такими принципами як [4, с. 28]:

– наявність попередньої згоди центрального банку країни, де зареєстрований іноземний учасник або звідки залучається іноземний капітал, на відкриття банків з польським капіталом;

– повна «прозорість» усіх засновників іноземних банків чи банків за участю іноземного капіталу;

– наявність повідомлення керівництва центрального банку іноземної держави або його уповноваженого органу про належний контроль за діяльністю своїх комерційних банків – засновників польського банку – за участю іноземного капіталу.

Національний банк Польщі як центральний банк держави виконує функції з регулювання грошово-кредитної системи, валютної системи країни. Банк має монопольне право випускати гроші – злоті – і основним завданням НБП є забезпечення стабільності грошової одиниці. Також НБП керує золотовалютними запасами країни, застосовує такі ринкові інструменти грошово-кредитного регулювання, як обов'язкове резервування коштів комерційних банків, кредитна політика і політика рефінансування комерційних банків, операції з державними цінними паперами на відкритому ринку тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що Національний банк Польщі виконує такі ж функції, як і центральні банки розвинених європейських країн.

Враховуючи стабільність правової системи Польщі, Національний банк Польщі набуває такої популярності як і Бундесбанк (Німеччина) чи Банк де Франс (Франція). Також необхідно зазначити, що валютне регулювання та контроль у Польщі мають багато спільного з валютним регулюванням в Україні, хоча наша правова система й не має єдиного системного законодавчого акта в цій сфері на відміну від Республіки Польща.

Література

1. Иванов Д. Современное валютное законодательство Польши /Д. Иванов // Финансовый бизнес. – 1998. – № 7. – С. 14.
2. Юргелевич С. Валютне регулювання : зарубіжний досвід та пропозиції щодо України (Точка зору експертів Українсько-європейського консультативного центру) / С. Юргелевич // Економіка, фінанси, право. – 2000. – № 10. – С. 4.
3. Хамаганова Л.Д. Мировой опыт в организации валютного регулирования и валютного контроля : Учебное пособие. / Л.Д. Хагаманова – Иркутск : Издательство ИГЭА, 2001. – 320 с.
4. Блащук Ю.О. Валютний контроль : міжнародний досвід і національні тенденції / Ю.О. Блащук // Вісник НБУ. – 2001. – № 4 – С.28 – 29.